

Handläggare
Jenny Norling
Telefon: 08-50836266
Linda Strimer
Telefon: 08-508 36 298

Till
Äldrenämnden
18 februari 2025

Hantering av insatsen trygghetslarm utifrån ny socialtjänstlag

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige, förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med förslag i proposition 2024/25:89, beslutar att socialtjänstens äldreomsorg i Stockholms stad ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm utan individuell behovsprövning förenat med följande villkor:
 - den enskilde är 65 år eller äldre,
 - den enskilde bor i ordinärt boende och
 - den enskilde är folkbokförd i Stockholms stad.
2. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige, förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med förslag i proposition 2024/25:89, beslutar att trygghetslarm i ordinärt boende för personer 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning ska omfattas av valfrihetsystemet för hemtjänst.
3. Under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med punkt 1 och 2, beslutar äldrenämnden att uppdra åt äldreförvaltningen att lägga till insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning i förfrågningsunderlag, kontraktsvillkor och uppdragsbeskrivning för hemtjänst.

Sammanfattning

I slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) föreslås en ny socialtjänstlag. I propositionen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (prop. 2024/25:89) föreslås att den nya socialtjänstlagen ska träda i kraft den 1 juli 2025.

Förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny lag enligt prop. 2024/25:89 kommer den nya socialtjänstlagen innebära en rad förändringar för stadens socialtjänstverksamheter. En av de stora förändringarna som föreslås innebär att socialnämnden ges möjlighet att erbjuda insatser på två sätt, efter individuell behovsprövning och utan individuell behovsprövning. Vidare föreslås att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen (SoL) inte förs över till den nya socialtjänstlagen. Paragrafen reglerar möjlighet att erbjuda hemtjänst utan föregående behovsprövning.

Enligt propositionens förslag får varje socialnämnd avgöra om en insats för personliga behov ska tillhandahållas utan individuell behovsprövning. En insats utan individuell behovsprövning kan utformas på olika sätt, den kan till exempel kan vara allmänt utformad och öppna för alla eller riktad mot specifika målgrupper eller viss problematik.

Förslaget i propositionen att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL inte förs över till den nya socialtjänstlagen innebär att Stockholms stad behöver besluta om hur staden ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre. Äldreförvaltningen anser att insatsen ryms inom ramen för förslaget om insatser utan individuell behovsprövning. Vidare bedömer förvaltningen att insatsen trygghetslarm fortsatt ska ingå i valfrihetssystemet för hemtjänst. För närvarande tillämpas lag (2008:962) om valfrihetssystem, LOV, för upphandling av leverantörer till valfrihetssystemet för hemtjänst.

Äldreförvaltningen föreslår att socialtjänstens äldreomsorg i Stockholms stad ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm utan individuell behovsprövning förenat med följande villkor:

- den enskilde är 65 år eller äldre,
- den enskilde bor i ordinärt boende, och
- den enskilde är folkbokförd i Stockholms stad.

Samtliga tre villkor ska vara uppfyllda för att få ta del av trygghetslarm utan individuell behovsprövning.

Förvaltningen föreslår även att trygghetslarm i ordinärt boende för personer 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning ska omfattas av valfrihetssystemet för hemtjänst. Förvaltningen föreslår också att förfrågningsunderlag, kontraktsvillkor och uppdragsbeskrivning för hemtjänst ska ändras så att insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre omfattas av uppdraget.

Bakgrund

I slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) föreslås en ny socialtjänstlag. I propositionen ”En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter ” (prop. 2024/25:89) föreslås att den nya socialtjänstlagen ska träda i kraft den 1 juli 2025.

En av de stora förändringarna som föreslås innebär att socialnämnden ges möjlighet att erbjuda insatser på två sätt, efter individuell behovsprövning och utan individuell behovsprövning.

Ansvarsfördelning mellan kommunfullmäktige, äldrenämnd och stadsdelsnämnder i Stockholms stad

Av 2 kap. 4 § SoL framgår att kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer. I Stockholms stad utgör flera olika nämnder socialnämnd i socialtjänstens mening och deras ansvarsområden framgår av respektive nämnds reglementen. Av 4 § i reglemente för äldrenämnden 2024:21 framgår att äldrenämnden vid fullgörande av vissa uppgifter utgör socialnämnd.

Av 3 § i reglementet för stadsdelsnämnderna 2024:18 framgår att stadsdelsnämnderna inom sitt område fullgör stadens uppgifter inom socialtjänsten och därvid utgör socialnämnd enligt socialtjänstlagen.

Detta innebär att det är kommunfullmäktige som ansvarar för att besluta om vilka insatser som ska tillhandahållas utan individuell behovsprövning i Stockholms stad. Det är även kommunfullmäktige som beslutar om vilka insatser som ska omfattas av valfrihetssystem. Enligt Stockholms stads budget 2025 ansvarar äldrenämnden för genomförande av centrala upphandlingar enligt lag (2008:962) om valfrihetsystem (LOV), vilket omfattar ansvar för förfrågningsunderlag, kontraktsvillkor och uppdragsbeskrivning för hemtjänst.

Insatser till enskilda

Enligt 4 kap. 1 och 2 §§ SoL ska individuellt anpassade insatser föregås av individuell behovsprövning, det vill säga att socialnämnden utreder och bedömer den enskildes behov och därefter fattar beslut om att bevilja en viss insats eller inte. Socialnämnden får emellertid erbjuda hemtjänst till äldre utan föregående behovsprövning (4 kap. 2 a § SoL).

I proposition 2024/25:89 föreslås att insatser för personliga behov ska kunna ges på två sätt: efter individuell behovsprövning (11 kap. 1 § SoL) eller utan individuell behovsprövning (11 kap. 5 § SoL). Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell

behovsprövning syftar inte till att skapa nya rättigheter, utan att det ska bli enklare för den enskilde, inom den grupp som insatsen riktas till att få insatsen verkställd. Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser till enskilda förblir oförändrat i sak.

Vidare bedömer regeringen att syftet med 4 kap. 2 a § SoL rymms inom ramen för förslaget om insatser utan individuell behovsprövning. För att undvika delvis överlappande bestämmelser föreslås därför att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL inte bör föras över till den nya socialtjänstlagen. Paragrafen reglerar möjlighet att erbjuda hemtjänst utan föregående behovsprövning.

Villkor och utförande av insats utan individuell behovsprövning

I lagförslaget är det endast insatser för personliga behov som kan erbjudas utan individuell behovsprövning. En sådan insats kan utformas på olika sätt, den kan till exempel vara allmänt utformad och öppen för alla eller riktad mot specifika målgrupper eller viss problematik. Det sistnämnda innebär då att enbart den som tillhör målgruppen kan få insatsen verkställd utan individuell behovsprövning. Eventuella villkor bör vara tydligt utformade och avse förhållanden som är lätta att kontrollera. Om en enskild inte tillhör målgruppen har denne alltid rätt att få sin sak prövad genom att ansöka om insatsen. Vid sådan ansökan görs en individuell behovsprövning.

Lagförslaget om insatser utan individuell behovsprövning syftar till att den enskilde i stället för att vända sig till socialtjänsten med en ansökan, som sedan leder till en utredning och ett beslut, ska kunna vända sig direkt till den del av socialtjänsten som verkställer insatser, en utförare. Förslaget utesluter samtidigt inte att socialnämnden själv sköter administration och fördelning av platser.

Dokumentation av uppgifter

Nuvarande bestämmelse om att handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras föreslås enligt lagförslaget föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrad i sak. Skyldigheten att dokumentera förslås dock utvidgas och även gälla vid genomförande av insatser utan individuell behovsprövning och som därmed inte föregåtts av ett beslut. Därtill föreslås två undantag från dokumentationsskyldigheten. Det första innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. Det andra undantaget innebär att socialnämnden kan, när det föreligger särskilda skäl, besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatser som ges utan individuell behovsprövning.

Ärendet

Förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag enligt propositionen 2024/25:89 kommer den nya socialtjänstlagen innebära en rad förändringar för stadens socialtjänstverksamheter. En av de stora förändringarna som föreslås innebär att socialnämnden ges möjlighet att erbjuda insatser på två sätt, efter individuell behovsprövning och utan individuell behovsprövning.

Av propositionen framgår att regeringens förslag är att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL inte bör föras över till den nya socialtjänstlagen eftersom syftet med paragrafen ryms inom ramen för förslaget om insatser utan individuell behovsprövning. Den föreslagna lagändringen om att inte föra över bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL till den nya socialtjänstlagen innebär att Stockholms stad behöver besluta om hur staden ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre.

För att Stockholms stad ska kunna tillhandahålla insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre utan individuell behovsprövning behöver kommunfullmäktige besluta om det. Det ankommer även på kommunfullmäktige att besluta om eventuella villkor ska gälla och vem som ska utföra insatsen. Insatsen omfattas inte av något undantag från skyldigheten att dokumentera. Om ett beslut inte fattas om insatsens tillhandahållande utan individuell behovsprövning gäller att insatserna ska ges efter individuell behovsprövning.

Nuvarande hantering av insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre

Trygghetslarm i ordinärt boende är ett viktigt tekniskt hjälpmedel för att öka tryggheten för den enskilde i sin bostad. Trygghetslarm gör det möjligt för den enskilde att lätt få kontakt när den enskilde har behov av hjälp, till exempel om den enskilde ramlat, blivit sjuk eller av annan anledning behöver komma i kontakt med hemtjänsten.

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg antogs i kommunfullmäktige den 12 april 2021.¹ Av riktlinjerna framgår att trygghetslarm ska handläggas utan föregående behovsprövning enligt 4 kap. 2 a § SoL vilket innebär att handläggning görs utifrån ett förenklat beslutsfattande och utifrån specifikt uppsatta kriterier. I Stockholms stad innebär det att alla personer som har fyllt 65 år och ansöker om trygghetslarm ska beviljas det. Beslut om trygghetslarm beviljas tillsvidare.

Ansökan om trygghetslarm handläggs och beslutas av Stockholms trygghetsjour på uppdrag av stadsdelsnämnderna. Stockholms trygghetsjour ansvarar också för installation, service och inköp av trygghetslarm. Vid Stockholms trygghetsjour finns även larmmottagningen för stadens trygghetslarm.

Förenklat beslutsfattande av insatsen trygghetslarm innebär att följande kriterier ska vara uppfyllda för att den enskilde ska beviljas insatsen:

- den enskilde är 65 år eller äldre,
- den enskilde bor i ordinärt boende och
- den enskilde är folkbokförd i Stockholms stad.

Samtliga tre villkor ska vara uppfyllda för att beviljas trygghetslarm enligt 4 kap. 2 a § SoL.

Med ordinärt boende avses inte boende på servicehus eller vård- och omsorgsboende.

Insatsen trygghetslarm är en del av hemtjänst och ingår i Stockholms stads valfrihetssystem för hemtjänst som infördes den 1 januari 2002 efter beslut i kommunfullmäktige den 18 juni 2001 (dnr. 483/2001). Av ärendet framgår att kundval ska ge den enskilde rätt att, efter biståndsbeslut, välja utförare.

Av nu gällande kontraktsvillkor (dnr ALD 2024-90) och uppdragsbeskrivning för hemtjänst (dnr ALD 2024/63) framgår att uppdragets målgrupp är personer som har biståndsbeslut om hemtjänstinsatser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom administrativa avdelningen och avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor. Ärendet har presenterats för de fackliga organisationerna i förvaltningsgruppen den 12 februari 2025. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 11 februari 2025 och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 13 februari 2025.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag enligt proposition 2024/25:89 kommer den nya socialtjänstlagen innebära en rad förändringar för stadens socialtjänstverksamheter. Bland annat föreslås att bestämmelsen i 4 kap. 2 a § SoL inte bör föras över till den nya socialtjänstlagen eftersom syftet med paragrafen ryms inom ramen för förslaget om insatser utan individuell behovsprövning.

Lagändringen innebär att Stockholms stad behöver besluta om hur staden ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre. Äldreförvaltningen bedömer att insatsen ryms inom ramen för förslaget om insatser utan individuell behovsprövning och med fördel kan ges utan individuell behovsprövning. Insatsen omfattas inte av något undantag från skyldigheten att dokumentera. Insatsen gäller tillsvidare.

Skillnaden från nuvarande hantering avser i huvudsak att det för en insats utan individuell behovsprövning inte fattas ett individuellt beslut till den enskilde för att få ta del av insatsen. Om ett beslut inte fattas om att tillhandahålla insatsen utan individuell behovsprövning gäller att insatserna ska ges efter individuell behovsprövning, vilket kommer medföra en mer omfattande utredning och förlänga handläggningstiden.

Äldreförvaltningen föreslår att följande villkor ska gälla:

- den enskilde är 65 år eller äldre,
- den enskilde bor i ordinärt boende, och
- den enskilde är folkbokförd i Stockholms stad.

Samtliga tre villkor ska vara uppfyllda för att få ta del av trygghetslarm utan individuell behovsprövning.

Med ordinärt boende avses inte boende på servicehus eller vård- och omsorgsboende.

Vidare bedömer förvaltningen att insatsen fortsatt ska ingå i valfrihetsystemet för hemtjänst. Förvaltningen föreslår därför att trygghetslarm i ordinärt boende för personer 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning ska omfattas av valfrihetsystemet för hemtjänst. Förvaltningen föreslår också att insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning ska läggas till i förfrågningsunderlag, kontraktvillkor och uppdragsbeskrivning för hemtjänst.

Äldreförvaltningen bedömer att föreslagna ändringar inte kommer medföra någon förändring avseende efterfrågan av trygghetslarm i ordinärt boende eller bidra till ökade kostnader i de fall insatsen kommer erbjudas till personer som är 65 år och äldre utan individuell behovsprövning. Däremot bedömer förvaltningen att det kommer att krävas ökade resurser för handläggning i det fall Stockholms stad väljer att enbart tillhandahålla insatsen efter individuell behovsprövning.

Äldreförvaltningen föreslår mot bakgrund av ovan att äldrenämnden beslutar om följande:

1. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige, förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med förslag i proposition 2024/25:89, beslutar att socialtjänstens äldreomsorg i Stockholms stad ska tillhandahålla insatsen trygghetslarm utan individuell behovsprövning förenat med följande villkor:
 - den enskilde är 65 år eller äldre,
 - den enskilde bor i ordinärt boende och
 - den enskilde är folkbokförd i Stockholms stad.
2. Äldrenämnden föreslår att kommunfullmäktige, förutsatt att riksdagen fattar beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med förslag i proposition 2024/25:89, beslutar att trygghetslarm i ordinärt boende för personer 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning ska omfattas av valfrihetsystemet för hemtjänst.
3. Under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med punkt 1 och 2, beslutar äldrenämnden att uppdra åt äldreförvaltningen att lägga till insatsen trygghetslarm i ordinärt boende till personer som är 65 år och äldre i form av insats utan individuell behovsprövning i förfrågningsunderlag, kontraktsvillkor och uppdragsbeskrivning för hemtjänst.

Karin Bülow
Förvaltningschef
Äldreförvaltningen

Jonna Hermansson
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Förvaltningschef	2025-02-07
Jonna Hermansson, Avdelningschef	2025-02-07